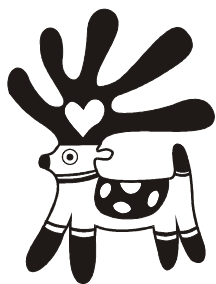

NUMER 1 (14)
STYCZEŃ
2005

Muzeum Kultury Ludowej
Towarzystwo "Ojcowizna"

POD JELONKIEM

WYDANIE A

WĘGORZEWO

ROK V

Stolica kołędników

Nie od dziś Węgorzewo słynie z różnych form ochrony dziedzictwa kulturowego. Jedną z nich jest piecza i opieka nad folklorem oraz twórczością ludową. Co roku, na początku stycznia do Węgorzewa ściągają kołędnicy. W 2005 r. przybędą po raz dwudziesty trzeci, prezentując swoje artystyczne wizje związane z narodzinami Jezusa. Na scenie zaprezentuje się blisko trzydzieści zespołów przede wszystkim z Polski północno – wschodniej, ale nie zabraknie też gości zza granicy. Tegoroczne herodowe przedsięwzięcie organizowane przez Muzeum Kultury Ludowej w Węgorzewie wraz z Towarzystwem „Ojcowizna” wspiera ze środków Unii Europejskiej Stowarzyszenie Samorządów Polskich Euroregionu „Niemen”.

Lista obecności

W dwudziestej trzeciej edycji Międzynarodowego Przeglądu Widowisk Kołędniczych „Herody 2005” swój udział zapowiedzieli:

- **Zespół „Absolwent” z Buder**

Kierownik: Krzysztof Abako

Zespół zaśpiewa kolędy: „Raduj się zieme”, „Teraz śpij dziecko małe”.

- **Zespół „Herody z Przerośli”, Przerośl**

Kierownik: Jarosław Rynkiewicz

Grupa przedstawi widowisko „Herody” oparte na oryginalnych tekstach obrzędowych zebranych w okolicach Przerośli.

- **Zespół „Jarzębina” ze Stradun**

Kierownik: Anna Łubowicz

Zespół zaprezentuje przedstawienie „Oczekiwanie na narodzenie dzieciątka Jezus” wg scenariusza A. Łubowicz. Opowiada ono o tym jak niegdyś w okresie adwentu spotykały się kobiety, rozmawiając o nadchodzącym Bożym Narodzeniu i przygotowywaniu wigilijnych potraw.

- **Grupa „Jasełkowy teatrzyk” z Zespołu Szkół Samorządowych w Augustowie**

Kierownik: Krzysztof Dadura

W widowisku „Dzień Bożego Narodzenia” na tle wydarzeń z Betlejem przedstawiono obecne problemy i przeżycia rodziny związane z przyjęciem prawdy o Bożym Narodzeniu.

- **Zespół „Koguciki” z Przedszkola im. Misia Uszatka w Węgorzewie**

Kierownik: Grażyna Grzeszuk

W „Betlejemskiej drodze” do szopki przychodzą zwierzęta składające dary. Zwierzętom przyglądają się dzieci bawiące się na śniegu.

- **Zespół „Króliczki” z Samorządowego Przedszkola im. Kubusia Puchatka w Węgorzewie**

Kierownik: Krystyna Girwidz

W „Jasełkach” do stajenki w odwiedziny z darami przychodzą aniołowie, pasterze i trzej królowie.

- **Chór „Ojczyzna” z Węgorzewa**
Kierownik: Ryszard Zabiłotny

Zespół zaprezentuje zbiór tradycyjnych kolęd.

- **Zespół „Oktawa” ze Szkoły Podstawowej w Windzie**

W widowisku „Dzień Bożego Narodzenia” na tle wydarzeń z Betlejem przedstawiono obecne problemy i przeżycia rodziny związane z przyjęciem prawdy o Bożym Narodzeniu.

- **Zespół „Perełka” z Domu Pomocy Społecznej w Nowej Wsi Etckiej**

Kierownik: Andrzej Kolbusz

Grupa wystąpi z widowiskiem „Kulig wczoraj i dziś”, wg scenariusza Andrzeja Kolbusza. Przedstawienie ukazuje różnice oraz zmiany kulturowe związane z kuligiem – wczoraj i dziś.

- **Zespół „Promyczek” ze Specjalnego Ośrodka Szkolno - Wychowawczego w Giżycku**

Kierownik: Bożena Giedziuszewicz

Widowisko „Smutna kolęda” rozgrywa się w miejscu gdzie spotyka się młodzież trudna i emocjonalnie niedojrzała.

- **Grupa Kolędująca „Rogole” ze Szkoły Filialnej w Barczewku**

Kierownik: Renata Szczepańska

Widowisko „Po kolędzie” nawiązuje do starych tradycji bożonarodzeniowych rozpowszechnionych niegdyś na Warmii. „Rogale” czyli kołędnicy warmińscy cieszą się z narodzenia Pana, śpiewają kolędy, składają życzenia gospodarzom. Potrafią wróżyć i przepowiadać pogodę na nowy rok. Zapraszają publiczność do zabaw, nie strojąc od psot, a wszystkim w zamian za drobny kołędniczy „wykupek”.

- **Zespół „Słoneczko”**

Kierownik: Danuta Waśko

Grupa wystąpi z widowiskiem „Kolędowanie z kozą”. W izbie gospodyni krząta się przy stole, wchodzi kołędnicy, prosząc o zezwolenie „na zaśpiewanie Panu Bogu na chwałę, a gospodarzom na pocieszenie”. Śpiewają kolędy i wprowadzają kozę, składają życzenia noworoczne, w zamian otrzymują od gospodyni „kolędę”.

- **Zespół „Sużanianka” z Sużan (Litwa)**

Kierownik: Margaryta Krzyżewska

Zespół pokaże widowisko – pochod trzech królów do żłóbka, wg autorskiego scenariusza M. Krzyżewskiej.

- **Zespół „Szalone Małolaty” ze Szkoły Podstawowej nr 1 w Kętrzynie**

Kierownik: Dorota Gwarda

Widowisko „Otwórzcie bramy...” podkreśla, iż największą wartością rodziny jest dziecko, a ogień ogniska domowego ma olbrzymią moc. Święta są doskonałą okazją do zastanowienia się nad swoim życiem i przygotowaniem do Narodzin Jezusa.

- **Zespół „Violinki” z Węgorzewa**

Kierownik: Teresa Zabłotna

Młodzi aktorzy zaprezentują montaż słowno-muzyczny „Świeć gwiazdeczko”.

- **Zespół „Zaciszuki” z Węgorzewa**

Kierownik: Władysław Downarowicz

Zespół zaprezentuje tradycyjne koledy.

- **Chór parafialny działający przy kościele w Niemenczynie (Litwa)**

Kierownik: Danuta Sławicka

Zespół zaśpiewa tradycyjne koledy z okolic Niemenczyna.

- **Grupa 6-latków z Samorządowego Przedszkola w Lipsku**

Kierownicy: Anna Gładczuk i Bożena Zaniewska

Zespół wystawi widowisko „Betlejemską drogą”. Aniołowie zwiastują pasterzom dobrą nowinę o narodzinach Jezusa. Powiadomieni pastuszkowie, chociaż mają niewiele do zaoferowania, wybierają się w odwiedziny do Nowonarodzonego. Po nich przybywają do stajenki trzej królowie oraz zwierzęta, które żalały się, że dzieje im się krzywda. Odwiedziny Jezusa stają się okazją do porozumienia i wybaczenia wzajemnych pretensji i żali.

- **Grupa dziecięca ze Szkoły Podstawowej w Kutach**

- **Grupa Teatralna działająca przy Szkole Podstawowej nr 1 w Węgorzewie i przy Węgorzewskim Centrum Kultury i Promocji**

Kierownik: Marta Niedziółka

Zespół przedstawi humorystyczną inscenizację o przybyciu do szopki betlejemskiej pasterzy. Widowisko przeplatane będzie koledami zespołu Arka Noego.

- **Kółko teatralno-religijne ze Szkoły Podstawowej nr 2 w Węgorzewie**

Kierownik: Krystyna Gasińska

Zespół przedstawi widowisko „Przyszliśmy dzisiaj do was w gości”. Kolednicy przybywają do domu pewnej rodziny, gdzie odgrywają inscenizację walki pomiędzy diabłem i śmiercią.

- **Koło teatralne „Antrakt” z Zespołu Szkół nr 1 w Kętrzynie**

Kierownicy: Bożena Mickiewicz, Dorota Arszulowicz, Agnieszka Kreczman

Przedstawienie „Historia Narodzenia Pana” ukazuje narodziny Jezusa przez pryzmat raju po współczesność. Mimo upływu dwudziestu wieków przesłanie z groty betlejemskiej jest aktualne do dziś. Prawdziwe życie, miłość i szczęście rodzi się najpierw w sercu człowieka i rozkwita wśród innych osób.

- **Szkolne Koło Teatralne z Łęgajna**

Kierownik: Iwona Sankowska

Prezentowane widowisko to próba rekonstrukcji dawnego zwyczaju koledowania na Warmii. W okresie bożonarodzeniowym służy z szemlem – konikiem warmińskim, spieszyli od domostwa do domostwa z nowiną o narodzeniu Pana, m. in. odpytując domowników z... pacierza. Rozgłaszaniu radosnej wieści towarzyszyły koledy i przyspiewki.

- **Uczniowie ze Szkoły Podstawowej w Talkach**

Kierownik: Ewa Rozenko

- **Zespół Małego Aktora przy Świetlicy im. Jana Pawła II w Węgorzewie**

Kierownik: Agnieszka Cyrych

Grupa zaprezentuje widowisko „Opowieść wigilijna”. Będzie to przedstawienie lalkowe połączone z żywym planem, przeplatane koledami. Temat oczywiście bożonarodzeniowy.

- **Zespół młodzieżowy z Budzewa**

Kierownik: Mariusz Pawlina

Młodzi aktorzy wystawią widowisko przedstawiające rodzinę, która przygotowuje się do świąt i zasiada do tradycyjnej Wigilii.

Historia w drewnie zaklęta

W połowie sierpnia 2004 r. w Węgorzewie i okolicach przebywała ekspedycja dendrochronologiczna Akademii Górniczo – Hutniczej. Krakowscy naukowcy – Elżbieta Szychowska-Krapiec i Marek Krapiec pobierali z wiekowych budowli próbki drewna. Później w laboratorium na podstawie korelacji rocznych przyrostów (słojów) ustalono daty roczne ścięcia drzew użytych do wzniesienia poszczególnych obiektów.

Dęby, z których zostały zbudowane konstrukcje w kościele św. św. Piotra i Pawła w Węgorzewie zostały ścięte w okresie od po 1531 r. do po 1596 r., co zgodne jest z danymi historycznymi mówiącymi, iż budowa świątyni trwała od 1605 r. do 1611 r. Elementy konstrukcyjne z sosny wydatowano od po 1682 r. do po 1836 r., w tym kilka prób pochodziło z tego samego 1728 r. To daty kolejnych remontów i przebudów węgoborskiego kościoła – wówczas o dębinę było już dużo trudniej, niż jeszcze na przełomie XVI i XVII w.?

Solidne konstrukcje drewniane kościoła w Węgielsztynie. Fot. J.M.Łapo

Przeczy nieco temu datowanie belek z kościoła w Węgielsztynie. Tutaj dęby ścinano od po 1646 r. do po 1698 r. Elementy sosnowe pochodzą z lat od po 1636 r. do po 1707 r. Tutaj też odkryto kilka jednoczasowych belek z 1642 r. Tak więc najstarszy na ziemi węgorskiej kościół posiada konstrukcję drewnianą pochodzącą przede wszystkim z końca XVII w.

Dokładne daty roczne konstrukcji kościoła w Radziejach pochodzą z lat 1823, 1824 i 1825, a nowy kościół, jak mówią historyczne zapiski zbudowano w 1827 r. Do jego budowy użyto więc dobrze wysezonowanego drewna sosnowego.

Analizy dendrochronologiczne potwierdziły też archaiczność i jednoczasowość konstrukcji dachu nad główną częścią pałacu w Sztynorcie.

Sosny ścinano tutaj w latach 1687, 1688 i 1689 r., co również potwierdziło dane historyków.

Konstrukcja głównej bryły sztyńortkiego pałacu jest jednorodna i jednoczasowa. Fot. J.M.Łapo

Zaskoczeniem okazały się natomiast datowania budynku Muzeum Kultury Ludowej, potwierdzające odważną hipotezę, iż budynek może pochodzić nie z XIX w., ale, iż może być dużo starszy. Belki użyte do budowy ścian w systemie tzw. „muru pruskiego”, wykonano z sosen ściętych w latach 30. XVIII w., ale nie później niż w 1737 r.! Gmach węgorskiego Muzeum ma więc 268 lat!

Zdaniem krakowskich dendrochronologów na Mazurach jest jeszcze wiele ciekawych obiektów. Być może kolejne analizy pozwolą lepiej zrekonstruować również przemiany lokalnego środowiska przyrodniczego w minionych wiekach.

jml

Marek Krapiec wraz z Elżbietą Szychowską-Krapiec w trakcie pobierania prób w kościele w Węgorzewie. Fot. J.M.Łapo

Przed latami, przed wiekami

• 430 lat temu

5 stycznia 1575 r. zmarł w Węgorborku (Węgorzewie) **Johann von Creytsen** (*1506 r.), jeden z sygnatariuszy przywileju miejskiego dla Węgorborka (Angerburga), kanclerz Prus.

• 170 lat temu

22 stycznia 1835 r. urodził się w Węgorborku **Jean Charles Radau** (+1911 r. w Paryżu), astronom, matematyk, członek Paryskiej Akademii Nauk.

• 60 lat temu

24 stycznia 1945 r. do Węgorborka wkroczyli radzieccy żołnierze 2 Armii wchodzącej w skład 3 frontu białoruskiego, dowodzonej przez generała lejtnanta Piotra Czanczybadze. W wyniku okupacji przez oddziały Armii Czerwonej miasto zostało zniszczone w 80 %.

• 160 lat temu

9 lutego 1845 r. w Kiemławkach Małych, w powiecie rastemborskim (kętrzyńskim) urodził się **Hermann Adalbert Braun** (+1931 r. w Węgorborku), doktor teologii, wieloletni węgorborski proboszcz, autor wielu publikacji dotyczących historii Węgorborka, Mazur oraz dziejów tutejszego kościoła ewangelickiego. Był pierwszym pastorem w zakładach dobroczynności „Bethesda”, a następnie kierownikiem całej placówki. Jednocześnie pełnił funkcję powiatowego inspektora szkolnego. Przez 30 lat w Węgorborku mieściła się komisja teologiczna dla całej prowincji Prus Wschodnich, a w 1924 i 1925 r. odbyły się tutaj generalne synody prowincjonalne. W 1918 r. w związku z jubileuszem 50-lecia sprawowania urzędu H.A.Braun otrzymał tytuł honorowego mieszkańca Węgorborka, a w 80 urodziny jego nazwiskiem nazwano jedną z ulic.

• 90 lat temu

12 lutego 1915 r. wyparto z Węgorborka wojska rosyjskie, które zajęły miasto jesienią 1914 r. W czasie I wojny światowej miasto poniosło stosunkowo niewielkie straty. Zniszczeniu uległy: most kolejowy, wieża ciśnienia, wiatrak i kilka budynków.

• 150 lat temu

14 marca 1855 r. założono w Węgorborku pierwszy bank – „Powiatową Kasę Oszczędnościową”. Ostatnia jej siedziba mieściła się na

Starym Rynku, gdzie obecnie znajduje się bar „Żeglarz”.

• 120 lat temu

15 marca 1974 r. w Węgorzewie zmarł **Aleksander Słomiński (Słoma)** (*1885 r. w Mieńkowicach koło Sokółki), rzeźbiarz ludowy, kowal, cieśla, stolarz. Od 1948 r. mieszkał w Dąbrówce Nowej. Rzeźbić zaczął w 1971 r. Prace jego były niejako ilustracją otaczającego go świata. Uwieczniał postacie polityków, dyplomatów, wojskowych, etc., sporadycznie rzeźbił świętych, ptaki, maszyny. Pomysły czerpał z prasy, radia, telewizji. Opiekował się czynnie zabytkami; był opiekunem społecznym kościoła w Dąbrówce Nowej. Ogółem wykonał około 350 prac rzeźbiarskich i malarskich.

• 10 lat temu

19 marca 1995 r. w węgorzewskim zamku odbyło się pierwsze zebranie sprawozdawczo – programowe Związku Kupców, Usługodawców i Przedsiębiorców Rejonu Węgorzewskiego.

• 85 lat temu

29 marca 1920 r. zmarł pobity śmiertelnie przez nacjonalistów niemieckich **Bogumił Linka**, członek ruchu ludowego na Mazurach. W czasie rokowań w Wersalu domagał się bezpośredniego przyłączenia terenu Mazur do Polski.

• 60 lat temu

30 marca 1945 r. pułkownik **Jakub Prawin** uchwałą Rady Ministrów otrzymał pełnomocnictwo i władzę w Okręgu Mazurskim.

• 20 lat temu

W 1985 r. zmarł **Arnold Lange** (*1904 r.), przedwojenny nauczyciel rysunku w gimnazjum im. Hindenburga w Węgorborku. W 1936 r. wykonał perspektywiczny, trójwymiarowy, kolorowy plan miasta, który wielokrotnie był reprodukowany, przed i po wojnie. Po 1945 r. malował barwne akwarele przedstawiające fragmenty dawnego Węgorborka.

• 50 lat temu

W 1955 r. powstał w Węgorzewie Powiatowy Dom Kultury. Pierwszym kierownikiem została **Eugenia Salska**.

• 50 lat temu

W 1955 r. rozpoczęło prace Pogotowie Ratunkowe w Węgorzewie.

- **60 lat temu**

Latem 1945 r. zaczął pomoc nieść chorym powojenny szpital, którego organizacją zajął się ówczesny student III roku medycyny **Michał Żolnierowicz** przy pomocy pozostałej w Węgorborku lekarki niemieckiej. Początkowo w szpitalu było na 60 łóżek, zatrudniano 5 pielęgniarek.

- **60 lat temu**

W 1945 r. ustawiono przed węgorborskim kościołem pod wezwaniem św. Piotra i Pawła figurę Madonny. Wcześniej na zachowanym cokole, będącym pomnikiem ku pamięci mieszkańców miasta poległych w wojnie 1870/71 r. stało popiersie cesarza Wilhelma I.

- **80 lat temu**

W 1925 r. po wybudowaniu dwóch stacji transformatorowych elektrowni gąbińskiej, zaczęto wymieniać w Węgorborku uliczne latarnie gazowe na elektryczne.

- **80 lat temu**

W 1925 r. w Węgorborku zamknięto kaflarnię.

- **100 lat temu**

W 1905 r. zakończono budowę wodociągu w Węgorborku.

- **100 lat temu**

W 1905 r. na mocy statutu miejskiego w Węgorborku wprowadzono obowiązkowe kształcenie w ówczesnej Zawodowej Szkole Doksztalczącej dla uczniów i mistrzów rzemieślniczych.

- **110 lat temu**

W 1895 r. **Johannes Heydeck** przeprowadził badania archeologiczne tzw. palafitu sztyrnorkiego.

- **120 lat temu**

W 1885 r. powstała w Węgorborku rzeźnia miejska.

- **120 lat temu**

W 1885 r. badania archeologiczne na cmentarzystku kurhanowym w Dobie przeprowadził **Georg Bujack**.

- **150 lat temu**

W 1855 r. po raz ostatni wybuchła w Węgorborku epidemia cholery. Zmarło blisko 300 osób.

- **300 lat temu**

W 1705 r. proboszczem parafii ewangelickiej w Węgorborku został **Jerzy Andrzej Helwing**.

- **400 lat temu**

W 1605 r. rozpoczęto w Węgorborku budowę kościoła pod wezwaniem świętych Piotra i Pawła.

- **430 lat temu**

W 1575 r. Węgorbork otrzymał wilkierz – rodzaj ordynacji regulujący życie społeczności miejskiej.

- **670 lat temu**

W 1335 r. u wypływu Węgorapy w Mamr Krzyżacy zbudowali drewnianą strażnicę nazwaną Angerburg. W 1365 r. została ona spalona przez Litwinów.

kj

Należy być i zobaczyć

Na początku 2005 r. Muzeum Kultury Ludowej w Węgorzewie zaprasza na:

- Wystawę fotograficzną Krzysztofa Hejke „Palestyna” (do 20 lutego).
- Wystawę archeologiczną „Uczta po węgorborsku” (do końca stycznia).
- Wystawę przyrodniczo – kulturową „Nad Wigrami. 15-lecie Wigierskiego Parku Narodowego” (do końca lutego).
- Wystawę „Krajobraz wiejski Warmii, Mazur i Powiśla. Historia, współczesność, projekty, realizacje”, przygotowana przez Wspólnotę Kulturową „Borussia” z Olsztyna (luty – maj).
- Wystawę „Judaica. Tematy żydowskie w polskiej sztuce ludowej i malarstwie nieprofesjonalnym” ze zbiorów Muzeum Sztuki Ludowej w Otrębusach (1 marzec – 5 maj).
- Międzynarodowe warsztaty pisankarstwa i wyrobu palem wielkanocnych (10-17 marzec).
- Wystawę wiosennej plastyki obrzędowej (19 marzec – 10 maj).
- XXVIII Międzynarodowy Przegląd Widowskich Obrzędowych „Święto Wiosny 2005” (19 marzec).
- XXVIII Międzynarodowy Jarmark Folkloru (6-7 sierpień).

„Pod Jelonkiem” nr 1(14)/2005 do życia powołał: Anna Bielezo, Krystyna Jarosz, Jerzy M. Łapo.